

BORJA DE RIQUER

«Els polítics espanyols estan ampliant el problema català»

L'historiador Borja de Riquer (Barcelona, 1945), professor emèrit de la UAB, publica dos llibres alhora: un assaig sobre les relacions Catalunya-Espanya, 'Anar de debò. Els catalans i els espanyols' (Rosa dels Vents) i un estudi històric sobre la primera multinacional espanyola dels anys 20 i 30, CHADE, a 'Cambó en Argentina' (Edhasa).

*Entrevista d'Àlex Milian
Fotografies de Jordi Play*

Anar de debò és un assaig polític d'un historiador? —Sí, són les reflexions d'un historiador sobre com ha arribat tot a on som ara a Catalunya. Per tant una reflexió sobre dos-cents anys d'història catalana posant més èmfasi en el segle XX que no pas en el XIX, tot i que el XIX em sembla fonamental. I després centrant-ho tot en els últims 10 o 15 anys, que és quan s'ha produït el gran canvi. La meua tesi és que s'han esgotat els projectes dels catalans per trobar-se còmodes dins d'Espanya. S'han assajat diferents formes al XIX, també als segles XX i l'última, el pacte de la Transició i els dos Estatuts, ha reflectit que no es troba aquesta situació de comoditat per molts catalans. O canvien molt radicalment les coses o s'haurà de prendre una via pròpia.

—Cita vostè una carta de Duran i Bas a Francisco Silvela del 1881: "Va penetrando en todas las clases sociales

la doble idea de que en Madrid se desdeña en general todo lo que no son intereses exclusivos de la Corte y que sobre todo se tiene mala voluntad a Cataluña. Y esta doble idea va uniendo a todas las clases sociales. Y hasta aproximando a los partidos. Lo cierto es que en Madrid y Cataluña no se entienden". Si no fos perquè ara ningú no faria esment de la Cort, l'article podria ser de fa uns mesos.

—I fa 135 anys!

—Creu que ara va "de debò"?

—Jo no sóc profeta ni sé quant temps durarà, però és evident que hi ha hagut un canvi. Per primer cop en la història catalana hi ha una molt majoritària part de la societat que vol que es consulti democràticament la relació amb Espanya. I, dins d'aquesta part molt àmplia, hi ha un sector força important que creu que l'única solució és la separació. Això no havia passat mai. Sembla mentida que els polítics espanyols no se n'hagin

adonat, d'això, i continuïn aquest divorci històric entre el món oficial i el món real. Ells fan unes polítiques com si els problemes seriosos de la societat —entre els quals la voluntat d'un col·lectiu ampli de catalans— no són considerats perquè "la Constitución no lo permite". Aquesta és una excusa inacceptable per a un polític. Les constitucions i les lleis s'adapten a la realitat, no a l'inrevés. Tu no pots utilitzar la llei per desconèixer les realitats. Els polítics han de resoldre problemes, no ampliar-los. I és evident que els polítics espanyols estan ampliant el problema català, que podria haver entrat en una base de negociació ja fa bastant de temps. No han volgut fer-ho. Aquesta és la trista realitat.

—Fins i tot dins del mateix PP català deien que abans del 9N Rajoy faria una proposta a Catalunya. I no va arribar mai. Ha passat mai això?

—En general, bona part de les forces polítiques espanyoles han tractat la

qüestió catalana amb prepotència, gairebé s'han de veure forçats a tractar-la. Els grans avanços catalans s'han donat sempre en context de gran crisi política a Espanya. L'Estatut d'Autonomia de la República es va aprovar perquè va caure el règim i va haver-hi un trencament radical. Això va crear unes expectatives d'oportunitat. L'altre va ser la Transició, el desmantellament del franquisme i l'organització del nou sistema. Però en situacions *estables*, com en el règim de la Restauració, allà va fracassar, tot i que van donar moltes esperances a Cambó al projecte del primer Estatut del 1919. Aquell Estatut naufraga perquè les Corts espanyoles hi voten clarament en contra.

—En el llibre també recorda la Junta de Barcelona i recull l'explicació de Josep Fontana: “La Junta barcelonina fou atacada pel govern de Madrid perquè aquesta no comprenia ni acceptava que una part de les ‘classes superiors’ barcelonines es possessin d'acord amb

les ‘masses populars’”. Hi ha un paral·lelisme també amb els actuals acords entre Convergència, Esquerra i la CUP?

—Un dels elements importants és la transversalitat. Això no només ha passat al XIX. També en el primer projecte d'Estatut del 1919 el suport va ser molt transversal; fins i tot una bona part dels lerrouxistes li donaven suport; i tot el republicanisme... Al XX el catalanisme és un pal de paller en el qual hi ha des de sectors molt conservadors i catòlics fins a sectors esquerrans i lliurepensadors. Als anys 30 torna a passar el mateix. Fins i tot canvia l'hegemonia al voltant de les esquerres, i concretament d'Esquerra Republicana. I ara s'ha tornat a produir el mateix. Hi ha una àmplia transversalitat. Qui n'està exclòs? Lògicament els sectors més estrictament espanyolistes, de dreta i d'esquerra. Els que estan dins del món de la catalanitat i el catalanisme, malgrat totes les diferències, coincideixen en un dret fonamental, que és el dret a decidir.

Això és el 80 per cent de l'opinió pública. A banda hi ha aquests extrems que són ideològicament espanyolistes i als quals aquesta ideologia els porta a negar un element democràtic bàsic i substancial, que és que, quan hi ha una crisi d'aquestes, s'ha de consultar la ciutadania. Qui té por dels vots?

—**És paradigmàtic el cas del PSC, que havia defensat el dret a decidir i deixa de fer-ho quan li marxa l'ànima catalanista.**

—Sí, el PSC ha acabat convertint-se en la federació catalana del PSOE.

—**Parlem de Cambó en Argentina, que explica la història de l'empresa que el va fer ric, la CHADE (Compañía Hispano-Americana de Electricidad). La figura de Cambó i la CHADE tindria cap equivalent a la Catalunya o Espanya de l'actualitat?**

—No. Que un català sigui el directiu d'una empresa multinacional que és una de les cinc empreses energètiques del →

→ món i que, en volum econòmic, és la tercera empresa espanyola i la primera en beneficis, és excepcional. Passa que ell era l'home que apareixia com a president del consell d'administració i president del consell de govern, tot i que els propietaris eren alemanys, belgues i hòldings internacionals. No conec cap més ciutadà català o espanyol que hagi tingut un càrrec similar. És l'empresa espanyola més important amb presència a l'estranger des que es funda el 1920 fins que es dissol el 1948.

—**En canvi, és molt desconeguda.**

—És desconeguda perquè l'han volgut amagar. S'ha volgut amagar la història d'aquesta companyia, que és extremadament polèmica, i sobretot la història de la implicació de Cambó en els escàndols d'aquesta companyia. Fins i tot ell, en les seves memòries, pràcticament no en parla; les biografies no en parlen; tothom diu que això li fa guanyar molts diners i part d'aquests diners li serveixen per fer de mecenes —cosa que és certa— però hi ha moltes altres qüestions que han estat amagades, jo diria que voluntàriament. I no era difícil saber-ho. Només que s'haguessin interessat una mica per la història d'Argentina; només que haguessin llegit un parell de manuals d'història d'Argentina del segle XX, hauríem vist que es parlava de la CHADE com aquí es parlava de... és difícil de dir perquè no n'hi ha equivalents.

—**Strauss, Pearl i l'estraperlo?**

—Sí, l'estraperlo o Rumasa o Matesa. Totes aquestes juntes, perquè CHADE era més important. Era una cosa escandalosa. L'adjectiu *chadista* en *porteño* vol dir trampós, corrupte. *Vos sos un chadista!*

—**No surt en cap tango?**

—No m'estranyaria. Per tant, quan apareix això, que no desporti l'interès dels biògrafs és que hi ha alguna cosa...

—**Qui podia tenir interès a amagar-ho, a banda del mateix Cambó, en el seu moment, i la seva família?**

—Sempre hi ha aquelles ments benpensants que opinen que això és millor tapar-ho. “La merda, tapeu-la! La merda, si és nostra, tapem-la.” Això no es pot tapar!

—**Com combina Cambó la política i la direcció d'una empresa tan mastodòntica?**

—Ell va viure la marxa de l'empresa des de lluny, la immensa part del temps. Però estava absolutament informat. De les grans decisions, per descomptat, perquè els consells d'administració els presidia ell. I els balanços. I estava absolutament informat per cartes, telegrams i molts informes confidencials de tots els problemes que podia tenir l'empresa. Una de les joies que he trobat és un informe confidencial explicant tota una operació en la qual hi ha una compra de la premsa, informació de partits polítics, suborns de regidors, alcaldes, etcètera, per ampliar la concessió. És un informe detallat que

explica la batalla i com havien guanyat la guerra. Ell rebia aquests informes. Era la seva gent la que feia això. En cap moment diu “atureu-vos” ni ho desautoritza ni ho condemna. Només en algun cas diu: “Voleu dir que els hem de pagar cada més a aquests corruptes?”. Massa despeses...

—**Es pot calcular quants diners va arribar a guanyar Cambó amb la CHADE?**

—Molt, molt. És difícil de calcular. Jo he calculat que, d'ingressos ordinaris, per 20.000 accions que té i pel que cobra de comissions com a directiu, devia arribar, als anys 20 i 30, un milió i mig de pessetes or, que avui serien de 15 a vint milions d'euros cada any. Només de la CHADE. Tenia més coses.

—**Es va produir amb governs argentins de diferents colors?**

—A l'Argentina, amb tota mena de governs, des de dreta fins a esquerra. Hi ha una època que en diuen “la década infame” en la qual tots els governs són corruptes. Hi ha un caldo de cultiu, però la CHADE venia d'abans i va continuar.

—**Aquí, en canvi, Franco retira el suport a la CHADE...**

—Franco aquí es carrega la CHADE.

—**Per què?**

—Això forma part d'una cosa complicadíssima i difícil d'explicar. És tota la guerra del Juan March per apropiarse de la Barcelona Traction, la Canadenca. L'hòlding propietari de Barcelona Traction són els propietaris de CHADE, els autèntics propietaris. I la víctima més fàcil és la CHADE, perquè és espanyola i la poden collar. La Barcelona Traction és canadenca i és més difícil. Però la CHADE és espanyola i van per ella amb uns informes de March contra Cambó i contra la CHADE que són preciosos.

—**És una jugada, doncs, a favor de Juan March i en contra de Cambó?**

—Sí. I s'acaba amb la doble dissolució de la companyia, les dues vegades il·legal. La CHADE és l'única societat anònima dissolta per un consell de ministres... que no pot dissoldre societats anònimes.

—**Fins aquell moment, no.**

—Exacte. I després dissolta pels accionistes a Luxemburg. Una altra il·legalitat: una societat espanyola no es podia dissoldre a l'estranger.

—**En tots dos casos...**

—En tots dos casos, il·legal. •